

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА

МОРДОВЦЕВ ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 338.2:334.02

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТИВНОГО
ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНУ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Федоренко Ірина Анатоліївна,
Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»,
професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Забарна Елеонора Миколаївна,
Одеський національний політехнічний університет,
завідувач кафедри економічних систем і управління
інноваційним розвитком;

кандидат економічних наук, доцент

Соболєва Ганна Григорівна

Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова,
доцент кафедри економіки підприємств, бізнес-
адміністрування та регіонального розвитку.

Захист відбудеться «12» грудня 2014 р. о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 в Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12, конференц-зал № 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12.

Автореферат розісланий «11» листопада 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.В. Кадничанський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Реформування системи управління регіональним розвитком нерозривно пов'язано з удосконаленням інституційно-правового забезпечення, формуванням стратегічних пріоритетів і цілей розвитку регіонів, впровадженням інформаційних систем моніторингу соціально-економічного регіонального розвитку, підвищенням ефективності планування та контролю за виконанням планів, програм розвитку регіонів. Як свідчить світовий досвід, одним з ефективних механізмів реалізації стратегічних цілей розвитку регіону є індикативне планування. За останні десятиліття ідеї індикативного планування набули розуміння і застосування у країнах Європи, Азії, Америки та окремих республіках СНД. У той же час в Україні практично відсутня регіональна система індикативного планування соціально-економічного розвитку (далі СЕР), яка дозволила б, поєднуючи державне регулювання економіки з ринковим саморегулюванням, досягти суспільного консенсусу та узгодження суперечливих інтересів влади, бізнесу, громади та скоординувати їх діяльність для виконання поставлених стратегічних завдань СЕР регіону. Тому існує об'єктивна потреба в удосконаленні науково-методичних підходів щодо формування вітчизняної системи індикативного планування, яка, ґрунтуючись на досвіді інших країн, враховувала б особливості регіонального розвитку України.

Теоретичні, методичні та практичні проблеми комплексної оцінки, прогнозування регіонального СЕР, формування системи індикативного планування викладено в працях і дослідженнях українських учених: А.Є. Ачкасова, В.М. Бабаєва, І.В. Бережної, П.Т. Бубенка, О.В. Васильєва, В.М. Гейця, З.В. Герасимчук, М.І. Долішнього, Е.М. Забарної, М.О. Кизима, Г.В. Ковалевського, В.Д. Козловського, Н.М. Матвієнко, К.О. Міхуринської, Л.О. Петкової, М.М. Погребняка, В.Г. Подлесної, В.П. Решетило, В.Б. Родченка, В.І. Сергієнка, Г.Г. Соболевої, І.А. Федоренко, О.В. Черевка та зарубіжних учених: О.А. Андрюшкевич, В.Є. Дудкіна, А.В. Істоміна, С. Косєва, В.Ю. Кулькової, С.М. Лавлинського, А.Б. Левинтала, Д. Мида, А.Н. Петрова, Е.В. Попова, Т.В. Псарьової, С.М. Сильвестрова, та ін.

Проте, різноманітність підходів та дискусійний характер окремих питань до індикативного планування, вимагають подальшого науково-методичного обґрунтування, удосконалення та впровадження системи індикативного планування СЕР у регіонах України, що зумовило вибір теми, актуальність і цільову спрямованість дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з основними напрямками наукових досліджень Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», що виконувались у межах науко-дослідної роботи «Теоретико-методичне обґрунтування формування системи прогнозування розвитку енергетичного ринку України» (№ 66435 від

29.11.2013 р.), держбюджетної науково-дослідної теми «Моделювання процесів відтворення соціально-економічного потенціалу промисловості регіону» (№ ДР 0110U001254, 2012-2013 рр.), де автором особисто розроблено методичні рекомендації та моделі інтегральної оцінки і прогнозу, отримано моніторингові оцінки СЕР Харківського регіону та енергетичного ринку України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування системи індикативного планування соціально-економічного розвитку регіону. Для досягнення мети дослідження в роботі поставлено й вирішено такі завдання:

узагальнено сутність категорії «індикативне планування соціально-економічного розвитку»;

обґрунтовано складові елементи системи індикативного планування СЕР регіонів України та основні етапи її формування;

досліджено сучасний стан, проблеми СЕР та отримано інтегральні індекси, які характеризують основні напрями СЕР регіонів України;

обґрунтовано структуру індикативного плану СЕР та зміст індикаторів цілі;

розроблено економіко-математичні моделі прогнозування СЕР та отримано прогнози індикаторів цілі адміністративного району регіону;

запропоновано методичний підхід до формування індикативного плану в системі індикативного планування СЕР адміністративного району регіону.

Об'єктом дослідження є процес індикативного планування соціально-економічного розвитку регіону.

Предметом дослідження є теоретичні та науково-методичні засади формування системи індикативного планування соціально-економічного розвитку регіону.

Методи дослідження. Методологічною і теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, роботи вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові документи з питань регіональної політики. Використання сукупності підходів дало можливість сформулювати систему індикативного планування СЕР. Для вирішення завдань застосовувалися загальнонаукові і спеціальні методи: системно-структурного і порівняльного аналізу – при дослідженні проблем та аналізі тенденції регіонального СЕР; систематизації – для визначення системи індикаторів цілі; економіко-математичного моделювання – для побудови інтегральних індексів регіонального СЕР та моделей прогнозування індикаторів цілі.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні документи Верховної Ради та КМ України, праці українських і зарубіжних вчених, дані Держкомстату України, управлінь статистики регіонів України, інформаційних ресурсів. Аналіз, комплексна оцінка та прогноз були виконані на основі офіційної статистичної інформації з використанням сучасних інформаційних технологій.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в розвитку теоретико-методичних основ щодо формування системи індикативного планування СЕР регіону, а саме:

удосконалено:

– сутність категорії «індикативне планування СЕР», яке, на відміну від існуючих, визначає протиріччя і взаємовигідну спільність інтересів влади, господарюючих суб'єктів та суспільства в процесі формування та реалізації науково-обґрунтованих індикативних планів СЕР регіону на засадах державно-приватного партнерства з використанням дієвих механізмів регулювання;

– систему індикативного планування, яка, на відміну від існуючих, містить такі складові елементи: Рада з планування та суб'єкти планового процесу; інституційно-правове забезпечення; процеси, що відображають основні етапи формування індикативного плану і програм СЕР; інформаційні підсистеми моніторингу СЕР та контролю виконання планових заходів, які дозволяють встановити зворотний зв'язок та підсилюють адаптивність системи;

– методичний підхід до формування індикативного плану СЕР, що, на відміну від існуючих, акцентує увагу на важливості координації індикативних планів суб'єктів господарської діяльності – учасників планового процесу відповідно до індикативного плану адміністративного району, узгодження індикативного плану і бюджету адміністративного району з використанням організаційних, фінансово-економічних, адміністративних, інституційних, нормативно-правових та інформаційних важелів його реалізації;

дістало подальшого розвитку:

– методичний підхід до комплексної оцінки регіонального СЕР із використанням запропонованої економіко-математичної моделі багатомірного статистичного аналізу, що дозволило за допомогою інтегральних індексів визначити рейтингове позиціонування регіонів і адміністративних районів в системі регіону та актуальні проблеми регіонального розвитку;

– науково-методичне забезпечення соціально-економічного прогнозування, яке дає можливість визначити індикатори цілі економічного і соціального розвитку регіонів України на основі економіко-математичних моделей прогнозування СЕР, а саме: моделі Х11-місячної сезонної декомпозиції, моделі Бокса-Дженкінса ARIMA, мультиплікативної моделі Хольта-Уінтерса;

– підхід до визначення складу індикаторів цілі, які формують структуру індикативного плану і характеризують бюджет адміністративного району, економічний розвиток, ринок праці, розвиток підприємництва та малого бізнесу, соціальну напруженість, розвиток людського потенціалу та соціальне благополуччя тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Практичну цінність і достовірність проведених досліджень та розробок, які представлено у роботі,

підтверджено результатами впровадження економіко-математичних моделей комплексної оцінки та прогнозування СЕР, методичними рекомендаціями до формування індикативного плану в Управлінні економічного розвитку і торгівлі Сакської райдержадміністрації в АРК (лист № 01.18-14/13 від 15.08.13 р.), Управлінні економіки Куп'янської міської ради Харківської області (лист № 469А від 15.05.2013 р.), Департаменту житлового господарства Харківського виконавчого комітету міської Ради (лист № 7628/0/90-13 від 24.09.2013 р.). Результати досліджень використовуються у навчальному процесі НТУ «ХП» при викладанні навчальних дисциплін «Регіональна економіка», «Державне та регіональне управління», «Стратегічне планування», «Математичне моделювання в економіці та менеджменті» (лист № 66-01-340/17 от 22.01.14 р.) .

Особистий внесок автора. Наукові результати, що представлені в дисертаційній роботі, отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані лише положення та ідеї, що є результатом особистих досліджень здобувача. Внесок автора в колективні праці визначено в списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертації були обговорені та отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях: науково-практична конференція «Менеджмент міського і регіонального розвитку» (Харків, 2012 р.); V міжнародна науково-практична конференція «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств» (Харків, 2012 р.); міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Економіка і управління: теорія та практика» (Дніпропетровськ, 2013 р.); IX міжнародна науково-практична конференція «Дослідження та оптимізація економічних процесів Оптимум-2013» (Харків, 2013 р.); міжнародна науково-практична конференція «Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку» (Ужгород, 2013 р.); VI міжнародна науково-практична конференція «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств» (Харків, 2013 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми світової і національної економіки в умовах глобалізації» (Одеса, 2014 р.)

Публікації. Основні положення дослідження опубліковані автором особисто й у співавторстві в 17 наукових роботах, зокрема: у 10 статтях у наукових журналах і збірниках наукових праць (у тому числі електронні видання – 1, видання інших держав – 1), 7 тезах доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій – 5,5 д.а., серед яких автору належать 4,9 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків і викладена на 284 сторінках, у тому числі основний текст складає 188 сторінок, який включає 44 рисунки, 10 таблиць. Список використаних джерел із 227 найменувань на 26 сторінках, 16 додатків на 71 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір та актуальність теми дисертації, визначені мета, об'єкт, предмет, основні завдання та методи дослідження, наукова новизна і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи формування системи індикативного планування» вивчено досвід використання у країнах Європи, Азії, Америки, СНГ та узагальнено теоретико-методологічні основи побудови системи індикативного планування. Різноманітність підходів до формування моделей індикативного планування зумовила необхідність уточнення категорії «індикативне планування». На підставі узагальнення наукових підходів і світового досвіду визначено, що сутність поняття «індикативне планування СЕР» полягає в тому, що в умовах єдності і боротьби протилежностей інтересів держави, приватного бізнесу і суспільства з'являється можливість згладити ці протиріччя, реалізуючи скоординовані, взаємовигідні і прийнятні для усіх учасників індикативні плани, які формуються згідно з науково обґрунтованими (за результатами моніторингу СЕР) пріоритетами і цілями стратегічного і сталого розвитку територій регіонів, із залученням дієвих механізмів державного регулювання, державно-приватного партнерства у системі ефективного управління регіональним розвитком.

В існуючих дефініціях індикативного планування вчені виділяють державні інститути управління і недержавні суб'єкти господарської діяльності. Отже, основним учасником індикативного планування також стає населення регіону, заради якого декларуються основні положення державної регіональної політики, головною метою якої «є забезпечення високого рівня якості життя людини незалежно від місця її проживання». Таким чином, територіальне індикативне планування передбачає формування такої системи взаємовідносин і взаємодії усіх соціальних суб'єктів, господарюючих суб'єктів і владних структур, щоб у результаті реалізації індикативного плану досягти максимального економічного і соціального ефекту. В роботі показано, що одним з найважливіших механізмів регулювання інтересів влади і бізнесу є державно-приватне партнерство (далі ДПП). Крім того, найбільш впливові представники бізнесу повинні входити до складу Ради з планування СЕР і брати участь у розробці, моніторингу та реалізації індикативних планів і комплексних програм СЕР. Тільки в цьому випадку бізнес і влада знайдуть взаємовигідні точки зіткнення, що сприятиме розвитку ДПП.

Основною метою індикативного планування СЕР є формування і реалізація комплексу планових аналітично-прогнозних документів (у першу чергу – індикативного плану), що забезпечують скоординовану діяльність усіх учасників планового процесу, спрямовану на виконання поставлених цілей і завдань СЕР, створення сприятливих умов для життя і діяльності усіх

господарюючих і соціальних суб'єктів, сталого і безпечного розвитку суспільства. Визначено, що основними завданнями територіального індикативного планування СЕР є підвищення рівня і якості життя населення; підвищення ефективності системи управління регіональним розвитком; створення і вдосконалення інститутів регіонального моніторингу, планування і бюджетування; розробка індикативного плану з урахуванням взаємозв'язку, синхронізації та узгодження планів на територіальному, регіональному і державному рівнях; формування механізмів державного регулювання у взаємозв'язку з ринковими регуляторами розвитку економіки і соціальної сфери; інтенсифікація ДПП, встановлення взаємовигідних відносин між органами влади і місцевого самоврядування, соціальними і господарюючими суб'єктами, з рівноправним залученням учасників до процесу планування та управління; створення сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату і умов для залучення інвесторів в регіони; моніторинг реалізації планів.

На підставі цього, з використанням системного, комплексного, ситуаційного, процесного та програмно-цільового підходів, розроблено систему індикативного планування, яка містить складові елементи: Рада з планування, суб'єкти планового процесу (органи влади, господарюючі та соціальні суб'єкти); інституційно-правове забезпечення; процеси, що відображають основні етапи формування індикативного плану і програм СЕР; інформаційна підсистема моніторингу СЕР та виконання планових заходів. На вході в систему зосереджені стратегічні цілі, пріоритети та завдання СЕР згідно із затвердженою стратегією регіонального розвитку, ретроспективна і поточна інформація про ресурсозабезпеченість та стан СЕР регіону, а також зовнішні виклики, які можуть зробити істотний вплив на функціонування системи. На виході із системи отримуємо продукт – індикативний план на короткостроковий і середньостроковий період, програму СЕР, цільові програми розвитку, що забезпечують досягнення планованих значень індикаторів цілі. Моніторинг виконання плану і програм СЕР з подальшим (у разі необхідності) коригуванням планів встановлює зворотний зв'язок для системи індикативного планування, що й підсилює її адаптивність.

При організації системи індикативного планування доцільно керуватися базовими та локальними принципами, а саме: системності, комплексності, адаптивності, безперервності, пріоритетності і цілеспрямованості, наукової обґрунтованості та ефективності, субсидіарності, балансу інтересів, соціальної спрямованості, оптимальної пропорціональності, мінімізації ризику, професійної відповідальності, легітимності, відкритості та інформованості.

Концепція і стратегія розвитку регіону – це початкові умови для функціонування системи індикативного планування, на основі яких розробляються індикативні плани; проекти бюджетів різного рівня; програми СЕР регіону і його адміністративних районів з комплексом послідовних

програмних заходів; цільові галузеві і регіональні програми.

Інституційно-правове забезпечення є важливим елементом системи індикативного планування. Аналіз передового досвіду свідчить, що індикативне планування не може здійснюватися без реформування інституційно-правового забезпечення процесу регіонального розвитку, що передбачає систематизацію та вдосконалення законодавчої і нормативно-правової бази, інституційну підтримку розвитку взаємовигідних зв'язків між владою усіх рівнів, міжрегіональної і міжнародної співпраці. Дослідження показали, що в прийнятих нормативно-правових документах має місце невизначеність формулювань, неузгодження та суперечність окремих положень і, що саме головне, відсутність системного підходу до формування законодавчої бази. Як результат, плани і програми розвитку, що розробляються в регіонах, часто носять декларативний характер і не виконуються в повному обсязі, внаслідок цього виникає недостатнє фінансування та інвестування, обмеженість державної підтримки, а також небажання певної частини господарюючих суб'єктів і населення брати участь у програмних заходах, що зумовлює відсутність мотивації.

У роботі доведено, що для створення сприятливих умов для реалізації стратегічних планів і програм регіонального СЕР необхідно, в першу чергу, прийняти нову «Концепцію державної регіональної політики в Україні», яка має стати основою для підготовки та ухвалення нових нормативно-правових актів України, Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року, а також низку законів з метою формування цілісної обґрунтованої системи державного і регіонального стратегічного планування.

Процеси системи індикативного планування відображають послідовність розробки і виконання основних етапів, пов'язаних з підготовчими заходами, плановими роботами і діяльністю учасників на етапах програмування і реалізації програмних заходів. Узагальнену схему системи індикативного планування СЕР регіону, яку розроблено автором на підставі сукупності підходів, показано на рис. 1. Поступовий перехід від короткострокового до середньострокового планування СЕР доцільно розпочинати з формування системи індикативного планування на території регіонів України, оскільки на субрегіональному рівні можна більш усебічно врахувати проблеми, особливості та диспропорції розвитку регіону, розробити науково обґрунтовану стратегію розвитку та об'єднати суб'єктів планового процесу спільною метою, яка спрямована на підвищення рівня і якості життя населення.

Реалізація організаційно-підготовчого етапу можлива тільки при створенні певних умов, які залежать від політичних і економічних чинників, стану інституційно-правового й інформаційного забезпечення, рівня підготовки і активності суб'єктів планового процесу. Доцільно поліпшити якісний склад Ради з планування, до якої мають увійти представники влади, громадських організацій і

територіальних громад, бізнесмени, фахівців, експерти, вчені.

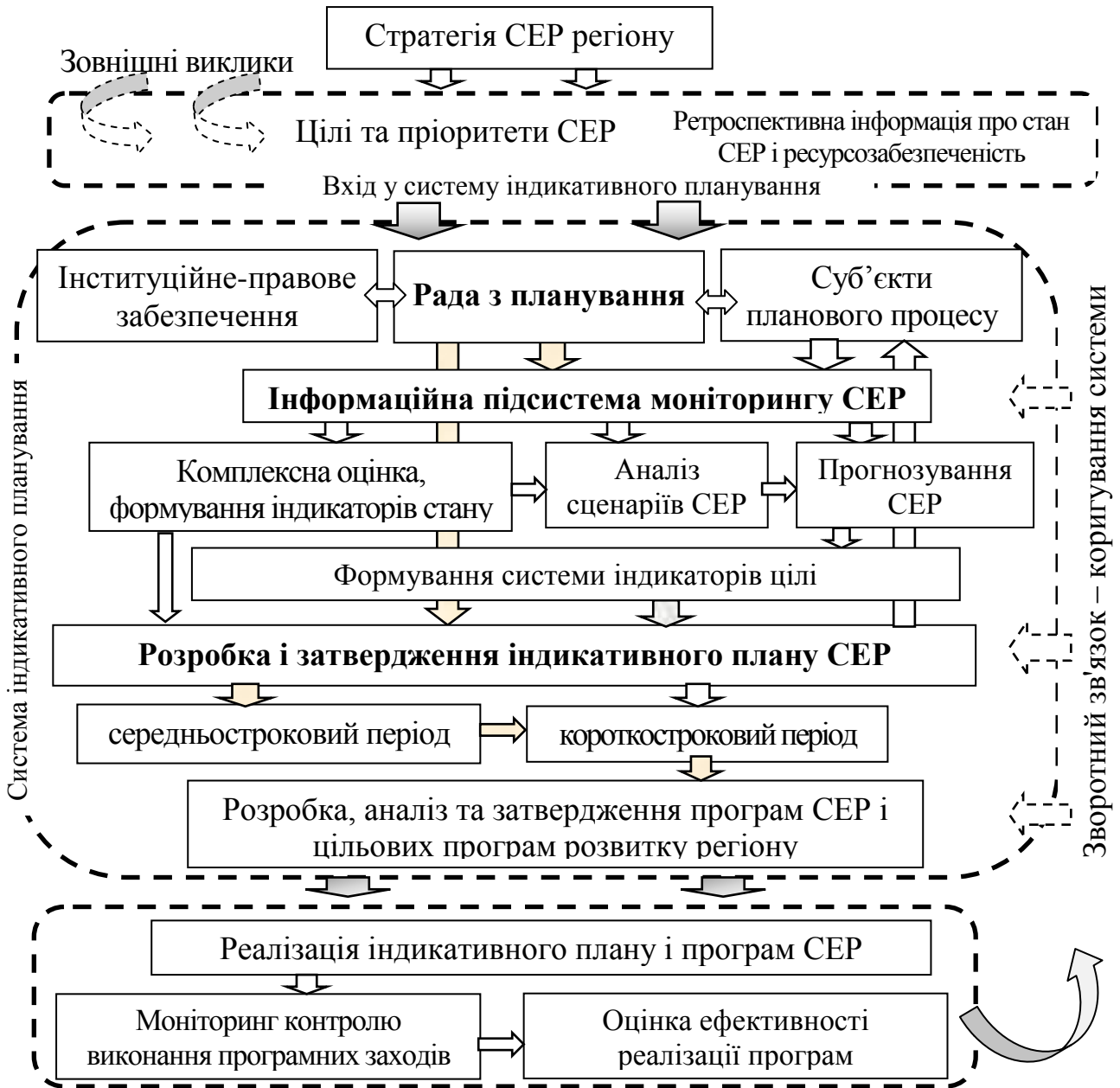

Рис. 1. Система індикативного планування СЕР регіону

У роботі обґрунтована необхідність використання інформаційної системи (далі ІС) моніторингу СЕР, що дозволяє за допомогою сучасних інформаційних технологій і сукупності баз даних організувати комплексне оцінювання та прогнозування тенденцій розвитку регіонів, визначити порогові значення індикаторів цілі. Автор вважає, що головною залишається проблема формування єдиної ІС моніторингу СЕР держави та її регіонів. Таким чином, ефективне функціонування системи індикативного планування істотно залежить від рівня організаційно-підготовчого етапу, інституційно-правового забезпечення та розвитку ІС моніторингу СЕР.

У другому розділі «Сучасний стан та інтегральна оцінка соціально-економічного розвитку регіону» визначено стан, сучасні тенденції та проблеми СЕР регіонів України. Проаналізовано динаміку і структуру статистичних

показників, що характеризують економічний розвиток, демографічні процеси, рівень доходів громадян, умови проживання, ринок праці, розвиток малого бізнесу, рівень соціальної напруженості, екологічне середовище тощо. Однією з головних є проблема незадовільного рівня і якості життя населення, що посилюється нерівномірним розвитком територій регіонів (у 12 регіонах України валовий регіональний продукт на одну особу в більше ніж в два рази менше порівняно з найкращим показником по Дніпропетровській області), територіальною нерівномірністю розподілу трудових ресурсів, виникненням депресивних районів і територій з високим рівнем соціальної напруженості. Конфлікт відносин та інтересів центральних і регіональних органів влади, органів місцевого самоврядування (на рівні районів і селищ) є причиною недосконалості процесу планування, обмеженого доступу місцевої влади до фінансових ринків, кредитних, трудових і природних ресурсів. Отже, на рівні територіальних утворень регіону необхідно розв'язувати проблему зайнятості населення, створення сприятливого підприємницького середовища, ефективної та взаємовигідної взаємодії суб'єктів малого і приватного підприємництва та місцевих органів управління.

Обґрунтовано доцільність розробки моделі інтегрального індексу, що дозволяє отримати комплексну оцінку та позиціонувати окремий регіон в системі регіонів України. Аналогічну оцінку можна провести для адміністративних районів окремого регіону та виявити депресивні території. У роботі проаналізовано існуючі проблеми використання економіко-математичної моделі для комплексної оцінки СЕР, серед яких незадовільний рівень організації збору та обробки первинних показників, проблеми отримання оперативних оцінок існуючої ситуації у регіоні.

Доведено, що найбільш раціональним є обчислення групових інтегральних індексів, кожен з яких характеризує певний напрям або економічного, або соціального розвитку. Груповий індекс найчастіше є лінійною комбінацією частинних індикаторів, причому значення вагових коефіцієнтів не повинно залежати від думки експертів і розробників методики. У свою чергу, безрозмірні частинні індикатори є лінійною (або нелінійною) комбінацією первинних показників. Для побудови групових інтегральних індексів потрібне застосування економіко-математичних моделей, які ґрунтуються на методах багатовимірного статистичного аналізу, зокрема – з використанням методу головних компонент, оскільки він відображає об'єктивно існуючі закономірності між частинними індикаторами. У роботі визначено групові інтегральні індекси, які характеризують рівень економічного розвитку, ринок праці, розвиток малого бізнесу, житлові умови населення, соціальну напруженість регіонів України та адміністративного району окремого Харківського регіону.

Так, за допомогою моделі отримано інтегральний індекс, який оцінює соціальну напруженість адміністративних районів Харківського регіону у 2013 р.:

$$I_j = 1,15\tilde{x}_{1j} + 0,046\tilde{x}_{2j} + 0,079\tilde{x}_{3j} + 0,13\tilde{x}_{4j} + 0,03\tilde{x}_{5j} \quad (1)$$

Частинні індикатори характеризують: x_j^1 – відношення чисельності безробітних, які не знайшли роботу протягом трьох місяців і вище до середньорічної чисельності працездатного населення; x_j^2 – відношення кількості зареєстрованих злочинів до середньорічної чисельності працездатного населення; x_j^3 – відношення показника природного скорочення населення до середньорічної чисельності населення; x_j^4 – заборгованість із виплати заробітної плати до середньорічної кількості працездатного населення; x_j^5 – заборгованість населення з платежів житлово-комунальних послуг до середньорічної чисельності працездатного населення, і обчислюються за формулою $x_{kj} = P_{kj} / P_{kj}^{cp3}$, $\tilde{x}_{kj} = x_{kj} - \bar{x}_k$, де $\bar{x}_k = \sum x_{kj} / n$; P_{kj} – відповідний статистичний показник; P_{kj}^{cp3} – середньорегіональне значення показника; j – номер району ($j=1, \dots, n=27$), k – номер показника ($k=1, \dots, 5$). На рис. 2 показано розподіл адміністративних районів Харківського регіону за рівнем соціальної напруженості, який побудовано на підставі розрахованих значень інтегрального індексу (1).

Рис. 2. Розподіл адміністративних районів Харківського регіону за рівнем соціальної напруженості

Таким чином, запропонована модель інтегральних індикаторів дозволяє сформулювати обґрунтовані набори частинних індикаторів, визначити групі інтегральні індекси та одержати рейтинги регіонів або територій регіону.

У третьому розділі «Прогнозування і формування індикативного плану соціально-економічного розвитку регіону» запропоновано моделі прогнозування індикаторів цілі, структуру та підхід до розробки індикативного плану СЕР у системи індикативного планування. Індикативний план є комплексним документом, в якому представлені індикатори цілі, що визначають основні напрями СЕР, механізми досягнення цілей, учасники-виконавці, необхідні матеріальні і фінансові ресурси. Індикативний план деталізує головні цілі, завдання стратегії в середньостроковому і короткостроковому періодах і є

основою при розробці місцевого бюджету та програм СЕР. Структура індикативного плану залежить від вибору індикаторів цілі, які є орієнтирами при розробці і реалізації програмних заходів у рамках програм СЕР. Зазвичай індикатори цілі розподіляють за групами, що відображають найбільш загальні тенденції розвитку території регіону. Остаточне рішення щодо вибору індикаторів цілі, що враховують особливості і специфіку СЕР, повинні приймати експерти, які входитимуть до Ради з питань планування.

Без ефективного використання механізмів реалізації планів вони так і залишаться документом про наміри. Основними складовими організаційного механізму реалізації індикативних планів є: угода щодо регіонального розвитку; розробка державних, регіональних цільових та галузевих програм розвитку окремих територій і сфер економічної діяльності; координація планів і програм адміністративних районів та регіону; контроль процесів реалізації бюджету, планів і програм, їх коригування згідно з темпами і можливостями досягнення стратегічних цілей тощо. Фінансово-економічне забезпечення виконання плану має здійснюватися за рахунок ефективної бюджетної, податкової та грошово-кредитної політики; державного бюджетного фінансування; доходів місцевих бюджетів; інвестицій (у тому числі іноземних); динамічного розвитку страхового і фондового ринку, власних коштів суб'єктів господарської діяльності; надання фінансово-кредитної підтримки власного виробника промислової продукції.

Інституційними інструментами активної взаємодії влади, бізнесу і соціальних суб'єктів при розробці та реалізації індикативних планів і програм СЕР повинні стати регіональні комітети економічних реформ, ради з планування, центри підтримки бізнесу, різні фонди тощо. Пріоритетним завданням науково-методичного, інформаційного супроводу планового процесу необхідно вважати розробку методології індикативного планування, наукове обґрунтування інноваційної, промислової, інвестиційної та соціальної політики; розвиток ІС регіонального моніторингу СЕР; надання науково-методичної допомоги посадовцям місцевих органів влади, організацію регіональної системи перепідготовки працівників органів державного управління і місцевого самоврядування, тощо.

На підставі викладеного вище, процес формування індикативного плану наведено на рис. 3. Якість індикативного плану залежить від достовірності прогнозу значень індикаторів цілі. У роботі виділено низку проблем соціально-економічного прогнозування. Це – проблеми інституційно-правового забезпечення, обмеженості, доступності, оперативності і незадовільної якості статистичних показників (як за кількістю, так і в тимчасовому вимірі), які могли б стати базовими у процесі прогнозування індикаторів цілі для обраного об'єкта СЕР. Згадані проблеми, по суті, є причиною відсутності єдиного бачення процесу соціально-економічного прогнозування. Як результат, постійно розширюється інструментарій прогнозування. ускладнюється математичне й інформаційне забезпечення, виникає

потреба залучення висококваліфікованих фахівців на рівні місцевих органів влади.

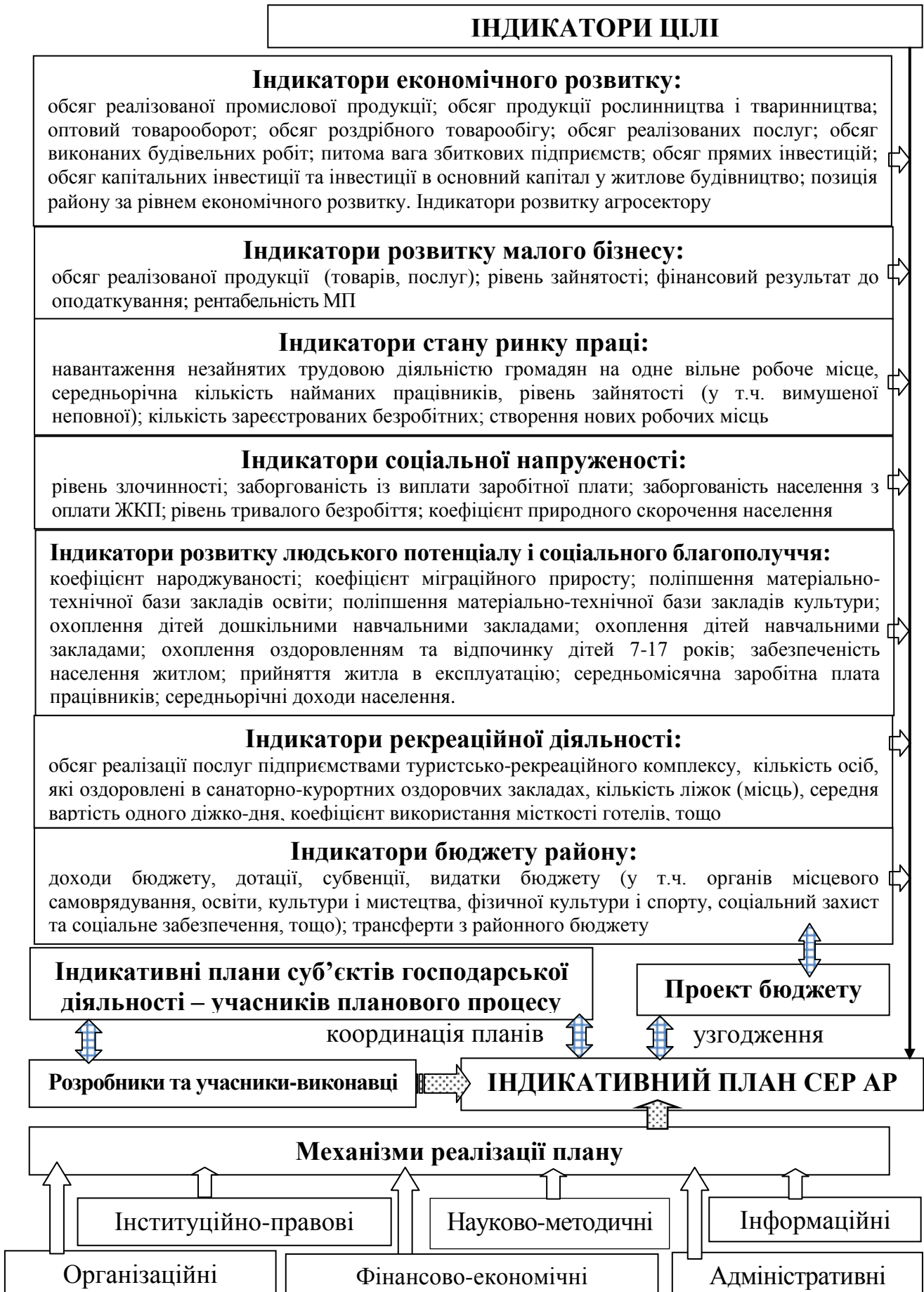

Рис. 3. Процес формування індикативного плану СЕР

Для забезпечення послідовного вирішення проблем соціально-економічного прогнозування обґрунтовано доцільність використання моделі, яка базується на методі Х11-місячної сезонної декомпозиції, моделі авторегресії ковзного середнього Бокса-Дженкінса ARIMA, мультиплікативної моделі Хольта-Уінтерса, що дозволило провести прогноз очікуваних значень індикаторів цілі на основі статистичних показників. Порівняння фактичних показників з результатами прогнозу підтвердило їх достовірність. Так, на рис. 4 і в табл. подано прогноз обсягів реалізованої промислової продукції по Харківській області на 2014 р., який побудовано на підставі помісячних даних за 2008-2013 рр.

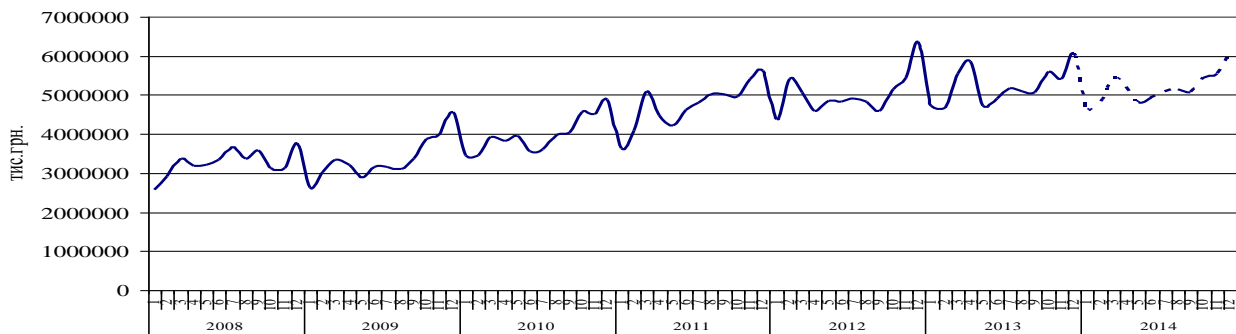

Рис. 4. Динаміка обсягів реалізованої промислової продукції по Харківській області та прогноз на 2014 р.

Таблиця

Порівняння фактичних обсягів реалізованої промислової продукції по Харківській області з прогнозними показниками на 2014 р.

Місяць	Фактичні показники, тис. грн.	Модель ARIMA(1,1,0)(1,0,0)		Модель Хольта-Уінтерса		Модель сезонної декомпозиції Х-11	
		Прогноз, тис. грн	ε, %	Прогноз, тис. грн	ε, %	Прогноз, тис. грн	ε, %
Січень	4852818	5075864	4,6	4523184	6,8	4637843	4,4
Лютий	5096886	5051362	0,9	4843118	5,0	4825533	5,3
Березень	5260517	5568597	5,9	5434344	3,3	5430844	3,2
Квітень	5798562	5749445	0,8	5143781	11,3	5184587	10,6

Впровадження системи індикативного планування в регіонах України рекомендується починати в малих територіальних утвореннях, таких як малі міста та адміністративні райони окремого регіону. Обмежена кількість суб'єктів господарської діяльності дозволяє знайти ефективні механізми та стимули їх активної участі в плановому процесі при постійному контролі з боку Ради з планування. Обмежена кількість показників СЕР дає можливість відібрати найбільш значимі і незалежні індикатори цілі. У малих територіальних утвореннях найбільш ефективна участь у плановому процесі соціальних суб'єктів як на стадії формування, обговорення, так і на стадії реалізації індикативного плану. Крім того, помилки, які допущені при формуванні індикативних планів на окремих територіях регіону, не носять фатального

характеру і згодом будуть враховані при впровадженні регіональної системи індикативного планування. Такий підхід узгоджується з сучасними вимогами децентралізації державної влади, посилення ролі місцевого самоврядування.

Аналіз програм СЕР адміністративних районів Харківської області виявив їх головні недоліки: формалізм, декларативність, відсутність чітких орієнтирів досягнення цілей, надмірність при виборі основних показників, які характеризують СЕР, і, в той же час, відсутність низки важливих індикаторів. Порівняння програм СЕР Куп'янського району за 2008-2014 рр. показало, що за цей період пріоритетні завдання не змінилися, тобто протягом семи років керівництво району намагалося вирішити одні й ті ж проблеми.

До основних етапів формування короткострокового індикативного плану можна віднести:

- організаційно-підготовчий етап – формується інституційний орган, який забезпечує плановий процес, визначаються учасники цього процесу, координуються їх спільні дії;

- моніторинг – дозволяє провести аналіз і комплексну оцінку СЕР району та діяльності окремих суб'єктів господарської діяльності – учасників планового процесу, провести прогноз очікуваних значень індикаторів цілі;

- формування, координація і коригування бюджетних планів суб'єктів господарської діяльності – учасників планового процесу відповідно до індикативного плану адміністративного району;

- розробка індикативного плану СЕР адміністративного району;

- узгодження індикативного плану і бюджету адміністративного району;

- формування річної комплексної програми СЕР і цільових програм СЕР адміністративного району з обов'язковою вказівкою джерел фінансування та інших ресурсів;

- узгодження індикативного плану адміністративного району з регіональним індикативним планом і подальшим коригуванням;

- експертний аналіз остаточного варіанта індикативного плану і програм СЕР та затвердження пакета планово-програмних документів;

- моніторинг виконання плану і програм СЕР з подальшим коригуванням.

Такий підхід припускає розробку індикативних планів як «зверху-вниз», так і «знизу-вверх», що дає можливість господарюючим та соціальним суб'єктам відстоювати своє бачення рішення проблем соціального та економічного розвитку.

У рамках моніторингу СЕР досліджено основні проблеми і конкурентні переваги Куп'янського району Харківської області і Сакського району АРК, отримані комплексні оцінки СЕР. Автором запропоновано вибрати індикатори цілі для індикативного плану адміністративного району, які характеризують економічний розвиток, аграрний сектор, малий бізнес, ринок праці, соціальну напруженість, людський потенціал і соціальне благополуччя, бюджет району,

рекреаційну діяльність. Отримані прогностичні значення цих індикаторів цілі СЕР.

Розроблено рекомендації щодо складу і змісту основних цільових програм адміністративного району. Автор вважає, що при розробці цільових програм необхідно включати програмні заходи, які сприяють взаємовигідній співпраці бізнесу і місцевої влади за підтримки населення району. Включення в програми положень про ДПП, гарантії, фінансовий захист і стимулювання діяльності підприємців сприятиме ефективній діяльності учасників планового процесу. Контролювати динаміку індикаторів цілі практично у безперервному режимі дозволяє ефективна ІС моніторингу. Фактичні підсумки виконання планових завдань є об'єктивним критерієм оцінки якості індикативного плану. У процесі розробки та реалізації планів та програм СЕР необхідно постійно виявляти і аналізувати помилки методологічного характеру, що є не менш важливою проблемою, ніж сам процес планування.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі дістали подальшого розвитку теоретико-методичні основи щодо формування системи індикативного планування СЕР регіонів України. У ході проведення дослідження отримано такі теоретичні та практичні результати:

1. Доведено доцільність розвитку системи регіонального індикативного планування в Україні, що забезпечує спільну діяльність усіх учасників планового процесу, яка спрямована на виконання поставлених цілей і завдань СЕР, створення сприятливих умов для життя і діяльності усіх господарюючих і соціальних суб'єктів, сталого і безпечного розвитку суспільства. Визначено категорію «індикативне планування СЕР» як дієвий механізм регіонального управління, що дозволяє реалізовувати скоординовані, взаємовигідні і прийнятні для усіх учасників (інститути влади, суб'єкти господарської діяльності, соціальні суб'єкти) індикативні плани, які формуються згідно з науково обґрунтованими стратегічними пріоритетами і цілями розвитку територій регіонів, із залученням дієвих механізмів державного регулювання на принципах державно-приватного партнерства.

2. Запропоновано систему індикативного планування СЕР регіону, яка містить такі складові елементи: Рада з планування, яка забезпечує та координує плановий процес; суб'єкти планового процесу; інституційно-правове забезпечення; процеси, що відображають основні етапи формування планово-програмних документів; інформаційну підсистему моніторингу СЕР та виконання планових заходів. Моніторинг виконання плану і програм СЕР з подальшим їх коригуванням встановлює зворотний зв'язок для системи, що підсилює її адаптивність. Відзначено недосконалість інституційно-правового забезпечення індикативного планування і державного регулювання СЕР регіонів України. Для створення сприятливих умов для розвитку індикативного планування необхідно прийняти нову «Концепцію державної регіональної політики в Україні», а також низку

відповідних законів з метою формування цілісної обґрунтованої системи державного і регіонального індикативного планування.

3. Досліджено стан і проблеми СЕР регіонів, які пов'язані з незадовільним рівнем і якістю життя населення на фоні нерівномірного територіального розвитку, високої енергозалежності економіки і зниження темпів економічного зростання промислових регіонів, недосконалістю адміністративно-територіального устрою України, що породжує корупційність і бюрократизацію політичної й економічної системи, спричиняє нераціональний розподіл фінансових інвестицій, розвиток тіньової економіки, призводить до конфлікту відносин та інтересів центральних і регіональних органів влади, органів місцевого самоврядування, гальмує процес бюджетного планування, перешкоджає розвитку малого і приватного підприємництва. На рівні територіальних утворень регіону необхідно вирішувати проблему зайнятості населення, створення сприятливого підприємницького середовища, ефективної та взаємовигідної взаємодії суб'єктів малого і приватного підприємництва та місцевих органів влади.

4. Обґрунтовано необхідність створення єдиної інформаційної системи регіонального моніторингу СЕР, що дозволить контролювати плановий процес на всіх його стадіях, використовувати сучасні методи аналізу, оцінки та прогнозування. Запропоновано економіко-математичну модель інтегрального індексу, за допомогою якої отримано комплексні оцінки рівня економічного розвитку, стану ринку праці, житлових умов населення, рівня соціальної напруженості регіонів України та адміністративних районів Харківського регіону і АРК.

5. Доведено, що якість індикативного плану залежить від достовірності прогнозу значень індикаторів цілі. Результати дослідження свідчать про незадовільний рівень інституційно-правового забезпечення процесу прогнозування та проблеми обмеженості, доступності, оперативності і незадовільної якості статистичної інформації, що є причиною відсутності єдиної методології соціально-економічного прогнозування в Україні. Ускладнення математичного та інформаційного забезпечення прогнозування вимагає залучення висококваліфікованих фахівців, що обмежує процес прогнозування на рівні місцевих органів влади. Розроблено економіко-математичні моделі, які базуються на формалізованих методах: Х11-місячної декомпозиції, моделі Бокса-Дженкінса ARIMA, мультиплікативної моделі Хольта-Уінтерса, що дозволило провести прогнозування індикаторів цілі СЕР адміністративних районів Харківської області та АРК.

6. Впровадження індикативного планування в регіонах України рекомендується починати в малих територіальних утвореннях, таких як малі міста й адміністративні райони окремого регіону. Такий підхід узгоджується з сучасними вимогами децентралізації державної влади, посилення ролі місцевого самоврядування. Обмежена кількість суб'єктів господарської діяльності дозволяє

знайти ефективні механізми і стимули їх активної участі у плановому процесі при постійному контролі з боку Ради з планування і місцевої влади. Індикативний план є комплексним документом, в якому представлені індикатори цілі, що визначають основні напрями СЕР, механізми досягнення цілей (організаційні, фінансово-економічні, адміністративні, інституційні і нормативно-правові, інформаційні), учасники планового процесу та необхідні матеріальні і фінансові ресурси. Запропонований методичний підхід передбачає взаємовигідну координацію зусиль учасників планового процесу при розробці та узгодженні індикативного плану СЕР адміністративного району з бюджетними планами суб'єктів господарської діяльності. Ґрунтуючись на результатах моніторингової оцінки та прогнозу, розроблено індикативний план адміністративного району, який деталізує головні цілі, пріоритети, завдання стратегії СЕР і є основою для розробки місцевого бюджету і програмних документів.

7. Запропоновано сформувати сукупність індикаторів цілі, які характеризують бюджет адміністративного району, економічний розвиток, ринок праці, розвиток підприємництва та малого бізнесу, рівень соціальної напруженості, розвиток людського потенціалу і соціальне благополуччя, рекреаційну діяльність, тощо. При розробці цільових програм адміністративних районів необхідно включати програмні заходи, які сприяють взаємовигідній співпраці бізнесу і місцевої влади за підтримки населення району з метою ефективного розвитку підприємництва і малого бізнесу, агропромислового комплексу. Включення в програми положень про ДПП, гарантії, фінансовий захист і стимулювання діяльності підприємців сприятиме ефективній діяльності учасників планового процесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Мордовцев О.С. Основи формування індикативного плану адміністративного району [Електронний ресурс] / О.С. Мордовцев // Ефективна економіка – 2014. – № 7. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2014>

2. Мордовцев А.С. Прогнозирование индикаторов цели в рамках регионального мониторинга социально-экономического развития / А.С. Мордовцев // Экономика Крыма. – 2013. – № 3 (44). – С. 112-116.

3. Мордовцев О.С. Формування індикативного плану соціально-економічного розвитку / І.А. Федоренко, О.С. Мордовцев // Економіка та держава. – 2013. – № 12. – С. 10-14. *Особистий внесок автора: розробка методичних основ формування індикативного плану та прогнозування індикаторів цілі.*

4. Мордовцев А.С. Прогноз динамики задолженности населения жилищно-коммунальным предприятиям регионов Украины / И.А. Федоренко, А.С. Мордовцев // Вісник НТУ «ХП». – 2013. – №7 (981). – С. 152-161. *Особистий внесок автора: розробка економіко-математичної моделі прогнозування заборгованості населення житлово-комунальним підприємствам.*

5. Мордовцев А.С. Прогнозирование задолженности населения жилищно-коммунальным предприятиям Харьковской области и причины ее возникновения / Е.А. Андренко, А.С. Мордовцев // Комунальне господарство міст: Економічні науки : науково-технічний збірник. – 2012. – № 106. – С. 35–41. *Особистий внесок автора: розробка економіко-математичної моделі прогнозування заборгованості населення житлово-комунальним підприємствам та аналіз причин виникнення заборгованості.*

6. Мордовцев О.С. Використання моделі інтегрального індикатора для оцінки рівня соціальної напруженості адміністративного району / О.А. Андренко, О.С. Мордовцев // Вісник НТУ «ХП». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – 2011. – № 62. – С. 3-8. *Особистий внесок автора: розробка та використання економіко-математичної моделі інтегральних індикаторів для оцінки рівня соціальної напруженості адміністративного району.*

7. Мордовцев А.С. Комплексная оценка состояния жилищных условий населения регионов Украины / Е.А. Андренко, А.С. Мордовцев // Комунальне господарство міст. – 2012. – Вип. 102. – С. 46-55. *Особистий внесок автора: використання економіко-математичної моделі інтегральних індикаторів для оцінки стану житлових умов населення регіонів України.*

Праці у наукових періодичних виданнях інших держав або у виданнях України, які включені до міжнародних науко метричних баз

8. Мордовцев О.С. Методология территориального индикативного планирования / О.С. Мордовцев // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2013. – №1 (6). – С. 223-226.

9. Мордовцев О.С. Сутність та цілі індикативного планування соціально-економічного розвитку регіону / О.С. Мордовцев // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – №1 (64). – С. 201-206.

10. Мордовцев А.С. Методология и практика социально-экономического прогнозирования / А.С. Мордовцев // Национальная и региональная экономика, государственное и местное управление: проблемы, исследования, перспективы : Сб. научных статей I-ой международной научно-практической конференции. – Минск, 2013. – Выпуск 1. – С. 116-120.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Мордовцев О.С. Індикативне планування регіонального соціально-економічного розвитку / О.С. Мордовцев // Менеджмент міського і регіонального розвитку : матеріали регіональної науково-практичної конф., Харків, 26-27 квітня 2012 р. : тези доповідей. – Х., 2012. – С. 71-73.

12. Мордовцев А.С. Прогноз динамики задолженности населения жилищно-коммунальным предприятиям регионов Украины / И.А. Федоренко, А.С. Мордовцев // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств. – Х. : НТУ «ХП», 2012. – С. 116-117. *Особистий*

внесок автора: розробка економіко-математичної моделі прогнозування заборгованості населення житлово-комунальним підприємствам.

13. Мордовцев А.С. Роль мониторинга в территориальном индикативном планировании социально-экономического развития / А.С. Мордовцев // *Економіка і управління: теорія та практика.* – Дніпропетровськ : «Герда», 2013. – С. 123-126.

14. Мордовцев О.С. Моделі прогнозування індикаторів цілі для індикативних планів соціально-економічного розвитку / О.С. Мордовцев // *Труди ІХ-ої Міжнародної науково-практичної конференції Дослідження та оптимізація економічних процесів Оптимум-2013 : 3-5 грудня 2013 р.* – Х. : НТУ «ХП», 2013. – С. 61-63.

15. Мордовцев О.С. Комплексна оцінка ринку праці регіонів України / О.С. Мордовцев // *Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 22-23 листопада 2013 р.* : у 2 ч. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – Ч.2. – С. 144-146.

16. Мордовцев А.С. Прогнозирование задолженности предприятий по заработной плате в регионах Украины / И.А.Федоренко, А.С. Мордовцев // *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств».* – Х. : НТУ «ХП», 2013. – С. 106-107.
Особистий внесок автора: розробка та використання економіко-математичної моделі прогнозування заборгованості підприємств з виплати заробітної плати.

17. Мордовцев О.С. Комплексна оцінка регіонального розвитку в індикативному плануванні / О.С. Мордовцев // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Актуальні проблеми світової і національної економіки в умовах глобалізації.* – Одеса : ЦЕДР, 2014. – Ч. 1. – С. 89-92.

АНОТАЦІЯ

Мордовцев О.С. Формування системи індикативного планування соціально-економічного розвитку регіону. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Харків, 2014.

Дисертацію присвячено розробці науково-методичних основ формування системи індикативного планування СЕР регіонів України. Автором узагальнено сутність категорії «індикативне планування соціально-економічного розвитку». Запропоновано розглядати індикативне планування як відкриту систему зі зворотним зв'язком, елементами якої є: Рада з планування, суб'єкти планового процесу; інституційно-правове забезпечення; процеси, що відображають основні етапи формування планових документів; інформаційна підсистема моніторингу СЕР та контролю реалізації планових заходів. За допомогою економіко-математичної

моделі інтегрального індексу отримані комплексні оцінки рівня СЕР регіонів. Дослідження методів соціально-економічного прогнозування дозволило розробити моделі, які базуються на формалізованих методах.

У роботі запропоновано методичний підхід до формування індикативного плану адміністративного району на основі сукупності індикаторів цілі, які характеризують бюджет району, економічний розвиток, ринок праці, розвиток малого бізнесу, соціальну напруженість, розвиток людського потенціалу і соціального благополуччя. Грунтуючись на результатах моніторингової оцінки та прогнозу, розроблено індикативний план адміністративного району, який деталізує головні цілі, пріоритети, завдання стратегії і є основою при розробці місцевого бюджету та програм СЕР.

Ключові слова: регіон, адміністративний район, індикативне планування, соціально-економічний розвиток, моніторинг, прогнозування, індикатори цілі.

АННОТАЦІЯ

Мордовцев А.С. Формирование системы индикативного планирования социально-экономического развития региона. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие продуктивных сил и региональная экономика. – Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова, Харьков, 2014.

Диссертация посвящена разработке научно-методических основ формирования системы индикативного планирования СЭР регионов Украины. Автором уточнена сущность категории «индикативное планирование социально-экономического развития». Предложено рассматривать индикативное планирование как открытую систему с обратной связью, элементами которой являются: Совет по планированию, субъекты планового процесса; институционально-правовое; обеспечение процессы, отражающие основные этапы формирования плановых документов; информационная подсистема мониторинга СЭР и контроля реализации плановых мероприятий.

В работе обоснована необходимость создания единой информационной системы мониторинга СЭР, которая позволит контролировать плановый процесс на всех его стадиях, используя современные методы анализа, интегральной оценки и прогнозирования. С помощью экономико-математической модели интегрального индекса получены комплексные оценки уровня СЭР регионов Украины и административных районов Харьковского региона и АРК. Применение моделей социально-экономического прогнозирования, базирующихся на формализованных методах, позволило осуществить прогноз значений индикаторов цели СЭР административного района.

Внедрение индикативного планирования в регионах Украины рекомендуется начинать в малых территориальных образованиях, таких как малые

города и административные районы отдельного региона. Такой подход согласуется с современными требованиями децентрализации государственной власти, усиления роли местного самоуправления. Индикативный план является комплексным документом, в котором представлены индикаторы цели, определяющие основные направления СЭР, организационные, финансово-экономические, административные, институционные и нормативно-правовые, информационные механизмы достижения целей, участники-исполнители и необходимые материальные и финансовые ресурсы. Предложено сформировать совокупность индикаторов цели, которые характеризуют бюджет района, экономическое развитие, рынок труда, малый бизнес, социальную напряженность, развитие человеческого потенциала и социальное благополучие.

Ключевые слова: регион, административный район. индикативное планирование, социально-экономическое развитие, мониторинг, прогнозирование, индикаторы цели.

ABSTRACT

Mordovtsev A.S. Formation of the system of indicative planning for social and economic development of the region. – Manuscript.

The dissertation for the degree of the Candidate of Economic Sciences, speciality 08.00.05 – Development of Productive Forces and Regional Economy. – O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, 2014.

The dissertation is focused on the development of scientific and methodological foundations of the system of indicative planning for social and economic development (SED) in regions of Ukraine. The author generalizes the category of "indicative planning for social and economic development". It is suggested to consider the indicative system as an open system with a reverse connection possessing such elements as institutional and legal provision, participants of the planning process, processes reflecting the main stages of the planning documents formation, informational subsystem of the social and economic development monitoring as well as control over the planned events realization. Using the economic and math modeling of the integral index allowed to get a complex estimation of the level of social and economic development in regions. Researching of the methods for social and economic prognostication helped to develop models based on formal methods.

In the paper, a methodical approach to the indicative plan of an administrative district formation is suggested on a set of aim indicators that characterize the district budget, economic development, labor market, small business development, social tension, human resources development and social welfare. On the basis of the results of monitoring estimation and prognostication an indicative plan for an administrative district is developed which consider in detail the key targets, priorities, strategy objectives and is used as a basis for the development of the local budget as well as social and economic development programs.

Keywords: region, administrative district, indicative planning, social and economic development, monitoring, prognostication, aim indicators.

МОРДОВЦЕВ ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск

д.т.н., проф Торкатюк В.І.

Підп. до друку 03.11.2014
Друк на різнографі
Зам № 9729

Формат 60x84 1/16
Ум. др. арк. 0,9
Тираж 100 пр.

Видавець і виготовлювач

Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, вул. Революції, 12, м. Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4705 від 28.03.2014